

Stabiel bestuur voor Renkum

Rapport van informateurs Jaap Boot en Jan Wijnia

Inleiding

Met het vertrek van een wethouder en het uiteenvallen van de fractie van Gemeente Belangen in de gemeenteraad van Renkum, is het nodig om te verkennen op welke wijze er weer een stabiel college kan komen wat kan rekenen op een meerderheid in de gemeenteraad. In de gemeenteraad is sprake van een gebrek aan goede onderlinge samenwerking en communicatie. Voor de verkenning naar een stabiel college en betere verhoudingen in de gemeenteraad en tussen college en raad is opdracht gegeven aan een tweetal informateurs. Zij hebben op 27 juni een mondelinge weergave gegeven van bevindingen en conclusies. In deze schriftelijke weergave wordt uitgebreider ingegaan op werkwijze, analyse en conclusies.

Aanleiding

In april 2024 wordt een motie aangenomen in de gemeenteraad, waarin wordt uitgesproken, dat onder begeleiding van een externe gezocht moet worden naar de mogelijkheid van een aangepast college. Na diverse gesprekken heeft het college een aantal aanbevelingen gedaan om de samenwerking tussen raad en college te verbeteren. De aanbevelingen zijn door de fractievoorzitters onderschreven.

Op 27 mei heeft wethouder Mulder laten weten dat zij haar ontslag indient per november. Tijdens onze gesprekken met de fractievoorzitters laat wethouder Mulder op 25 juni weten al per 1 oktober een nieuwe functie te aanvaarden. Dat is daarmee een gegeven voor het op te stellen stappenplan.

Na de raadsvergadering van 29 mei heeft nog een raadslid van de fractie van Gemeentebelangen zich afgesplitst, waardoor de coalitie vanaf dat moment geen meerderheid meer heeft in de gemeenteraad.

In de perspectiefnota, die is aangeboden voor de behandeling in de gemeenteraadsvergadering van 27 juni worden voorstellen gedaan om te komen tot een sluitende begroting. De financiële situatie van de gemeente vraagt om duidelijke keuzes. Voor de voorbereiding van de begroting is het belangrijk dat er een voorstel komt van het college wat op hoofdlijnen kan rekenen op een meerderheid in de gemeenteraad. De informateurs zien het als hun opdracht, dat er een stabiel college wordt samengesteld, wat kan rekenen op een meerderheid in de gemeenteraad.

Een stabiel college is te meer van belang, omdat er sprake is van ontwikkelingen die moeten leiden tot besluitvorming over de bestuurlijke toekomst van de gemeente. Deze besluitvorming door de gemeenteraad verdient een grondige voorbereiding, waarbij de diverse overwegingen, toekomstmogelijkheden, partners en varianten zo goed mogelijk gewogen worden.

Opdracht

De fractievoorzitters hebben gesproken over mogelijke kandidaten voor de rol van informateur. In de brief van 10 juni 2024 aan de leden van de gemeenteraad van Renkum wordt geconcludeerd,

“dat de heer J. Boot en de heer J. Wijnia de meest aangewezen personen zijn om deze taak op zich te nemen. Beide heren hebben zich bereid verklaard deze functie te aanvaarden als een gezamenlijke opdracht”.

Aan de informateurs is de volgende opdracht gegeven:

- Inventariseer welke zaken volgens de verschillende fracties opgepakt moeten worden;
- Inventariseer welke samenwerkingen en coalities tot de mogelijkheden behoren en welke samenwerkingsstructuur voor een college het meeste draagvlak heeft in de raad;
- Sluit bij deze inventarisatie bij voorbaat geen combinaties of mogelijkheden uit;
- Maak een analyse van de bestuurlijke problematiek en formuleer op basis daarvan aanbevelingen om de huidige samenwerking en communicatie in de raad en de communicatie tussen raad en college te verbeteren;
- Stel hierbij een stappenplan op voor het te lopen formatieproces en een tijdpad waarbij begin september het college te benoemen;
- Rapporteer de raad over de bevindingen en aanbevelingen voor de raadsvergadering van 27 juni.

Werkwijze

In de opdracht van 10 juni is meegegeven, dat de informateurs starten met het voeren van gesprekken met vertegenwoordigers van alle fracties. Bij de gesprekken zijn verder alleen de informateurs aanwezig. De gesprekken vinden plaats in beslotenheid en er wordt geen verslag gemaakt.

De griffie heeft tussen 14 en 27 juni gesprekken met alle fracties ingepland. In deze periode zijn tevens afspraken gepland met de drie wethouders, de burgemeester, de griffier en de gemeentesecretaris. In totaal zijn er vijftien gesprekken gevoerd, van gemiddeld anderhalf uur. De informateurs hanteren voor de gesprekken een checklist, waardoor steeds dezelfde thema's aan de orde komen. De gesprekken zijn overigens zeer divers, vanwege de inbreng vanuit de verschillende fracties en het doorvragen van de informateurs. Conform de opdracht zijn er geen verslagen gemaakt en blijven de gesprekken vertrouwelijk.

Op basis van alle gesprekken hebben de informateurs op 27 juni de balans opgemaakt. Dit heeft geresulteerd in een mondelinge toelichting met conclusies in de raadsvergadering van 27 juni. In de opdracht was het streven geformuleerd om de resultaten schriftelijk aan de raad te rapporteren op 27 juni. Gezien de korte termijn waarbinnen de gesprekken moesten plaats vinden, was dat niet haalbaar. Tijdens de raadsvergadering is toegezegd binnen een week met een schriftelijke weergave te komen, waar hiermee invulling aan wordt gegeven.

Analyse

In de gesprekken met de fracties is een grote variatie aan mogelijke oplossingen voorbij gekomen. Daarbij hebben de informateurs steeds gevraagd naar het beeld van iedere fractie over de ontstane situatie en de mogelijke rol van de eigen fractie bij een oplossing voor een stabiel meerderheidscollege.

In deze gesprekken komt steeds het uiteenvallen van de fractie van Gemeentebelangen als belangrijke oorzaak aan de orde. Dit heeft gevolgen voor de meerderheid van de coalitie en een sterke toename van het aantal fracties in de gemeenteraad.

Inhoudelijke verschillen van mening zoals over financiën of de toekomst van de gemeente zijn in alle gesprekken aan de orde gekomen. De indruk is daarbij ontstaan, dat veel afsplitsingen en discussies weinig met inhoudelijke verschillen te maken hebben. Persoonlijke belangen en keuzes lijken een grotere rol te spelen. Er wordt veel gesproken over procedures en personen. Inhoudelijk debat krijgt vaak weinig ruimte. Binnen deze context hebben we gezocht naar mogelijke inhoudelijke overeenkomsten tussen partijen om tot een meerderheid te komen.

In de gesprekken zijn suggesties gedaan over een zakencollege, een aanvulling van het huidige college met kandidaat wethouders vanuit de oppositie en gedoogconstructies. Gezien de verhoudingen in de gemeenteraad en het feit dat ook diverse suggesties vooral voort lijken te komen uit een zeker wantrouwen in plaats van een structurele oplossing voor de problemen van de gemeente zien we in deze suggesties niet de oplossing. Het ligt meer voor de hand, om aan vertrouwen te werken en te zorgen voor een stabiel college wat kan rekenen op een meerderheid in de gemeenteraad.

In alle gesprekken is een mogelijke samenstelling van een meerderheidscollege aan de orde geweest. Gezien de afsplitsingen van Gemeentebelangen zijn er tenminste vier partijen nodig voor een meerderheid in de gemeenteraad.

Voor de benodigde continuïteit van bestuur gaan we hier uit van het handhaven van de overgebleven wethouders en de drie college schragende partijen bij voorkeur als basis te hanteren. Een aanvulling met een vierde partij is dan nodig. Gezien de inhoudelijke beelden bij het huidige coalitieakkoord en oplossingen voor de financiële problematiek ligt het voor de hand om D66 te vragen deel te nemen aan de coalitie.

Voor de goede verhoudingen tussen college en gemeenteraad is het noodzakelijk goede afspraken te maken. Dit moet ook onderwerp van gesprek zijn bij de totstandkoming van een bredere coalitie. Het gaat om goede informatie aan de gemeenteraad. Het gaat om invulling te geven aan “goed bestuur”. Goede verhoudingen tussen beleidsvoorbereiding, besluitvorming en uitvoering. Bij een stabiel bestuur gaat het om partijen die het op hoofdlijnen eens kunnen worden over de inhoud van beleid, maar zeker ook over de wijze waarop besluiten tot stand komen. Het gaat dan om goede verhoudingen tussen het college en de hele gemeenteraad.

Stabiel bestuur, vier wethouders

In de gesprekken komt vaak het beeld aan de orde, dat het bestuur niet te duur mag zijn. Er zijn voorstellen gedaan over wethouders in deeltijd of het beperken van het college tot drie wethouders.

Wij adviseren nadrukkelijk om te kiezen voor een college met vier full time wethouders. Dat wordt vooral ingegeven door de gedachte, dat er een aantal stevige dossiers liggen die opgepakt moeten worden. Daarbij wordt nadrukkelijk gevraagd om dit samen met de gemeenteraad op te pakken en te zorgen voor optimale participatie van inwoners. Dat vraagt iets van bestuurders.

In de gesprekken is regelmatig aandacht gevraagd voor enkele politieke dossiers die bij de burgemeester zijn ondergebracht. Geopperd is, om bij de samenstelling van het college ook te kijken naar een nieuwe taakverdeling binnen het college. Dat is aan het nieuwe college, maar dat moet dan wel uit voldoende mensen bestaan om een verdeling te kunnen maken.

We adviseren om met de zittende twee wethouders door te gaan, ook vanwege de continuïteit van bestuur. Bij de nieuwe verdeling van portefeuilles is ook de huidige inhoud van hun portefeuilles aan de orde.

We vragen u te investeren in goed bestuur door vier wethouders fulltime aan te stellen. Er is werk genoeg. Part time aanstellingen zouden vooral betekenen dat er de hele week gewerkt moet worden voor een lager salaris. Dat is geen goede basis voor het aantrekken van bestuurlijke kwaliteit.

Voorstel

Vier fracties gaan gesprekken voeren om te komen tot een meerderheidscoalitie. Dit moet leiden tot een stabiel college met vier wethouders. Die vier fracties zijn: D66, GroenLinks, PvdA en Gemeentebelangen. Als deze gesprekken slagen, dragen D66 en PvdA nieuwe wethouders aan. Indien deze vier fracties daartoe bereid zijn, kunnen op korte termijn gesprekken gevoerd worden.

Stappenplan

Bij de presentatie op 27 juni hebben we een stappenplan aangekondigd. Daarin zijn we er van uitgegaan, dat op 4 juli dit verslag beschikbaar is. Indien de raad nog een debat wil voeren over onze conclusies, dan kan dat uiteraard plaats vinden.

Stap 1. De vier genoemde fracties wijzen twee vertegenwoordigers aan, die samen met de beide formateurs een verkenning maken van de te bespreken onderwerpen. Op basis van de hierdoor ontstane agenda worden meerdere gesprekken in deze vorm georganiseerd. Deze gesprekken moeten in juli en augustus plaats vinden. Tussen vakantie en tijdens reces moeten enkele gesprekken plaats vinden.

Stap 2. De verkenningen leiden tot een gedeeld beeld over een te vormen stabiel bestuur, met aandacht voor de inhoud, maar zeker ook voor goed bestuur en goede verhoudingen met de hele gemeenteraad. Hierbij wordt nadrukkelijk ruimte gegeven aan de bijdrage van D66. Dit leidt tot een coalitieakkoord.

Stap 3. Op basis van het akkoord tussen de vier partijen worden door PvdA en D66 wethouders aangedragen. Daarbij wordt gekeken naar een globale verdeling van portefeuilles en kwaliteiten van de beoogde wethouders.

Stap 4. Het akkoord van de vier partijen wordt aangeboden aan de gemeenteraad. Debat over de inhoud tussen de vier partijen en de andere fracties vindt plaats. Het is een akkoord van vier partijen, suggesties kunnen door andere partijen worden gedaan. Ook andere partijen kunnen het akkoord onderschrijven.

Stap 5. Het akkoord wordt besproken met de burgemeester. Zij kan commentaar geven voor het naar de gemeenteraad gaat.

Stap 6. De twee aangedragen wethouders worden aan de raad voorgesteld. Besluitvorming over benoeming door de gemeenteraad. Indien gewenst geven de formateurs een toelichting aan de gemeenteraad.

Bestuurlijke samenwerking

Tijdens de gesprekken met alle betrokkenen in de afgelopen weken kwam de samenwerking in breedste zin (college, raad en ambtelijke organisatie) vaak aan de orde.

Een aantal factoren maken de situatie in Renkum extra complex.

- Een gefragmenteerde raad die sterk in beweging is, met name door het uiteen vallen van GB
- Onduidelijk toekomst van de status van gemeente Renkum (herindeling of zelfstandig)
- Een instabiele meerder-/minderheidspositie voor coalitie
- Een lastige financiële positie nu en met name in de komende jaren

Behalve deze factoren zijn er ook zaken waar de verschillende stakeholders als individu en als collectief meer invloed op hebben

Onderlinge verhoudingen

In de verschillende gesprekken is vaak aangegeven dat de onderlinge verhoudingen niet goed zijn. Er is veel wantrouwen en er wordt meer over elkaar gesproken dan aangesproken.

Wat nog kwalijker is, is dat mensen bang zijn om elkaar aan te spreken in verband met eventuele gevolgen voor hen persoonlijk. Het woord intimidatie is de afgelopen weken vaker gevallen in de gesprekken.

Het gevolg is dat de samenwerking geforceerd wordt en er een situatie van kramp is ontstaan.

Ook mist er leiderschap in alle lagen van het bestuur (college & raad) en ambtelijke organisatie.

Vergadercultuur

Er is weinig echt debat in de raad van Renkum, en als er al een debat ontstaat is dat vaak over processen en procedures en niet over inhoudelijk beleidspunten.

Interrupties komen veelvuldig voor maar eindigen vaak in een “zinloze” discussie die de voorzitter moet afkappen.

Er wordt niet vergaderd op hoofdlijnen maar meer op details en persoonlijke/partij stokpaardjes wat het geheel niet ten goede komt.

Samenwerking tussen raad college en ambtelijke organisatie

Vanuit de raad wordt ervaren dat (schriftelijke) vragen te laat maar vooral onvolledig worden beantwoord. Het gevoel is dat het college niet altijd het achterste van de tong laat zien wat weer een gevoel van wantrouwen geeft en de reactie “ik zal het nog een keer uitleggen” vanuit de raad als resultaat heeft.

Er wordt veel naar consensus toegewerkt met als gevolg dat de meest expliciete meningen en reacties de grootste invloed hebben. Een relatief klein aantal raadsleden drukt daardoor een groot stempel op het geheel wat overigens door de rest wordt geaccepteerd of wordt getolereerd.

Aanbevelingen

Het constateren van dit probleem is één, maar het oplossen is een stuk moeilijker. Dit vraagt een grote investering van iedereen, college, raad en ambtelijk organisatie. Dus (niemand uitgezonderd) in persoonlijk leiderschap en het nemen van eigen verantwoordelijkheid.

Een aantal aanbevelingen zijn:

- De ander de maat nemen moet echt voorbij zijn.
- College, beantwoord snel en niet beperkt, vragen van de raad, Wees niet voorzichtig, en Nee is ook een antwoord. De Griffie moet toe zien op dit proces.
- Beperk het aantal vragen als raad en ga het debat op inhoud en hoofdlijnen aan, en stop met gedim-dam over details en procedures.
- Kijk hoe het debat op inhoud beter plaats kan vinden. Is het een idee om in de zaal een interruptie microfoon neer te zetten in plaats van ‘veilig’ van achter de tafel steeds te interrumperen?
- Stop met spreken over anderen, maar spreek elkaar aan op houding en gedrag. Accepteren van gedrag is goedkeuren, toon leiderschap en neem een collectieve verantwoordelijkheid.
- Stop met 100% consensus. Als bijvoorbeeld 19 raadsleden een voorstel steunen is dit al een grote meerderheid in besluiten van processen en procedures. Wie niet mee wil doen doet gewoon niet mee. Wees duidelijk daar in als raadsleden naar elkaar toe.

Hoe verder?

Met deze aanbevelingen is het probleem nog niet opgelost. Het gehele bestuur zal hiermee hard aan het werk moeten en hulp moeten inschakelen om er ruimte en beweging in te krijgen. Wat veel raadsleden aan geven “we kunnen dit niet meer zelf” is een teken aan de wand. Gezellig met elkaar de hei opgaan of weer een uitgebreid rapport met bijbehorende praatsessies gaat hier niet in helpen. Sturing, helder analyses en reflecties (spiegel voorhouden) en confronteren zijn hierbij noodzakelijk.

Een ‘waakhond’ die reflecteert maar ook confronteert is noodzakelijk. Die hulp biedt aan raadsleden, college en griffie op gebied van coaching en als klankbord

Geadviseerd wordt om de burgemeester samen met de griffie het voortouw te laten nemen om tot een (stappen)plan komen. Overigens kunnen burgemeester en griffie dit niet alleen maar moet dit samen met raad en wethouders worden uitgevoerd.

De raad heeft eerder dit jaar de gedragscode vastgesteld en iedereen wordt geacht zich hieraan te houden. Toets elkaar hierop en spreek elkaar hier op aan.

Inmiddels is het Integriteitsprotocol klaar en kan door de raad worden vastgesteld. Gezien de situatie is urgentie hierbij geboden.

De stappen die moeten worden genomen zijn niet alleen voor de resterende 1 $\frac{3}{4}$ jaar van deze raadsperiode maar ook nodig om een goed fundament neer te leggen voor de toekomst zodat de negatieve klank van de politiek in Renkum voor eens en altijd verdwijnt.

4 juli 2024

De informateurs:

Jaap Boot en Jan Wijnia